

Cinc aprenentatges: fer o ser logopeda
Josep M Vila

Una tarda de desembre de 1985 vaig conèixer al Marc, al Raül, a l'Ivan... vaig començar a fer de logopeda o potser a ser logopeda. La logopèdia ha estat sens dubte una ocupació apassionant i m'ha donat satisfaccions laborals i personals. Però a poc a poc la logopèdia m'ha generat conflictes en el ser. Primer vaig creure que actuava de mecànic que arreglava una màquina que no funciona prou bé. Ensenyava a dir els sons no apresos o els sons mal apresos. Modificava l'ús de les estructures gramaticals o dels camps lèxics. Afinava una veu o en treia els sorolls que la feien desagradable. Ajudava a que un discurs fos més atractiu i que el pacient tingués més eficàcia comunicativa. Feia de logopeda.

Amb els anys, però, algunes persones que em van fer confiança em van deixar petjades personals. El nen que va morir en un interval sense tractament... El senyor que venia d'Ourense i cantàvem junts el Kyrie... La senyora Francisca que el seu "*marit va morir d'una cirrosi i mai no havia begut*"; la mateixa que només sabia dues cançons: la Internacional i els Segadors i fèiem el tractament de veu cantant les dues... La senyora de la Canonja que venia al *golopeda* per tractar-se la gola... El nen que "*tenia un bichito en la garaganta que se la comia las letras*"... El nen que no deia res, que no tenia llenguatge i que un dia mentre jo cantussejava es va quedar immòbil agafant-me el coll i notant la vibració de la meua veu, va començar a entrar en contacte amb mi i després va parlar... El físic que li feia por pronunciar la *essa* que havia après a dir, perquè el feia sentir-se una altra persona...

Alguns d'aquests pacients m'han fet pensar, m'han fet patir i sense voler me'ls he endut a casa i una mica d'ells ja forma part de mi. Suposo que jo he deixat també algun trosset de mi en ells. Però alguns pacients, algunes persones que he tingut la sort d'atendre, m'han provocat preguntes que no només m'han fet canviar en la manera de ser sinó que m'han fet veure la meua feina com una via cap a la comprensió del meu paper vital. Abans pensava que la professió era només una manera de rebre uns ingressos que em permetien viure i disposar d'uns bens i d'uns serveis per fer més fàcil la vida. La concepció mercantilista de la relació laboral ha estat la resposta fàcil a les preguntes que ens fem els dilluns al matí per anar a treballar o quan un divendres a les vuit del vespre rebem un pacient a la consulta. Treballa per diners. Però l'objecte amb el que treballa, el llenguatge, la comunicació, juga un paper en la vida de les persones que m'ha fet plantejar la meua feina com un acte necessari. Els logopedes hem de fer el què fem. El poder del llenguatge en la humanitat ens obliga indefugiblement a fer la nostra tasca professional com un deure ètic, essencial.

En Francesc ,o Cesca, em va fer pensar que la veu era font d'identitat. Som en la veu, som en el llenguatge. En Francesc volia canviar de sexe i la seva veu d'home no s'adeia amb la nova identitat de dona. Però aquesta anècdota esdevé categoria quan penso que sóc persona perquè algú va assignar valor al meu plor i als meus balboteigs. Podem parlar del valor del nom com a eina per

instituir la categoria de persona. Sóc pel nom que m'han donat. Aquell que no té nom, aquell que no té veu no és instituït com persona.

També en el dia a dia, sóc com sono, sóc el què em senten. Aquell pacient de Tarragona, director d'una planta de la petroquímica, em deia que la seva veu no era una veu per manar, no reflectia el seu status superior. Reclamava la identitat coherent. El locutor de Nou Barris no podia locutar perquè els seu català no era prou català. El vellet de Casablanca, per una embòlia, no podia explicar res de qui era. Amb el tractament, fent servir l'hemisferi sa tot cantant, m'explicava com eren els balls de festa major quan era jove. La paraula li retornà la història, la identitat. La Roseta del Pigmalió va trobar al seu professor Jordana per a construir una identitat nova. La logopèdia arregla màquines espatllades o les permet esdevenir persones?

Fa molts anys vaig conèixer a un nen que es deia Pau i que mentre jo parlava amb la seva mare, ell li mossegava el colze de la jaqueta de cuir. Al marxar vaig veure que la jaqueta estava tota rosegada... en Pau tenia cinc anys i no parlava gens. Podem pensar que la conseqüència més greu del seu mutisme era la seva comunicació, però ell es feia entendre, podia demanar amb el gest. Tenia èxit comunicatiu. Però no podia posar paraules a allò que li passava... el treball de desvetllar el llenguatge li va permetre dominar la realitat del seu interior, allò que s'escapa més enllà de les conductes. Posar paraules permet dominar el món del pensament. També els grans dominem millor els nostres afectes i els nostres conflictes quan els expliquem, quan, com en un encanteri, els neguits queden tancats en la paraula dita i escoltada. Ens construïm en el llenguatge i ens alliberem en ell.

Fa anys vaig llegir una obra de Ramon Llull que parla de l'affatus, el llenguatge. En aquell moment tenia com a pacient a l'Arnau, un nen que no parlava i que ens preguntàvem si pensava o no. Llull ens diu que el llenguatge és inseparable i indefugible de l'ésser humà. Ens pregunta sinó com podríem pensar en Déu sense l'affatus, si sabem que pensar-hi és l'única manera de percebre la seva existència? El llenguatge permet construir realitats mai vistes, conceptes tan sols imaginats, paraules sense referent físic. Qui no té llenguatge no pensa... i el pensament és l'eina d'adaptació dels humans. Existim perquè hem pensat i ho hem fet amb llenguatge.

Un dia va arribar a la consulta una noia que em deia que la gent la trobava antipàtica, que sempre li deien que estava de mal humor i ella no ho estava. Vam parlar molt sobre la seva manera de ser i el seu discurs semblava coherent, realment no semblava una persona malhumorada. Escoltant-la però, jo mateix sentia una sensació d'incomoditat. En el seu parlar detectava alguna cosa que em feia sentir un lleuger malestar i un cert rebuig. Amb els anys hem après que ens hem de distanciar de les persones que atenem i processar els nostres sentiments com una font d'informació. Intentem separar què hi ha de nostre en la interpretació dels senyals i usem les sensacions com a informació no explícita que el pacient ens està oferint. La Raquel, així es deia aquella noia

de Sabadell, tenia una lleugera sordesa i percebia malament la seva veu, el seu timbre vocal i les seves corbes d'entonació. El llenguatge serveix per comunicar, però no sempre comuniquem allò que volem i els altres sovint no entenen tot el missatge que volem transmetre. El llenguatge és un potent instrument en la transmissió d'idees però sobretot la seva força rau en la capacitat de modificar les accions dels altres. El vertader poder de la paraula parlada en l'altre és la persuasió. L'altre fa el que vull que faci, la paraula genera acció. De fet, el llenguatge progressa com a instrument en la infància perquè genera canvis en l'entorn.

Persuadir és més que vèncer i més que convèncer. Tot els nostres pacients pateixen perquè el món no fa el que ells volen. Aquell polític que es presentava a les eleccions per alcalde i que els seus companys de partit deien que avorria als militants en els mítings. Calia ensenyar-li les claus per a connectar amb el seu públic però sobretot ajudar-lo a descobrir allò de seductor que tots i cada un de nosaltres tenim i que potser mai ningú no ens ha valorat i per això no sabem ni que ho tenim. Un logopeda potser només treu allò que dificulta l'expressió, no cal que afegeixi res a sobre, seria postís i sonaria a fals.

Finalment, hi ha un cinquè aprenentatge que m'ha fet pensar que la meva feina no era de mecànic. El llenguatge construeix coneixement. La veritat no és un bé particular sinó que apareix en les paraules quan parlem els uns amb els altres. El camí de la veritat és la negociació. Aquella que assumeix que l'altre pot tenir raó i que fora del que es pot parlar no hi ha coneixement. En el diàleg hermenèutic es teixeix una veritat que no és de ningú, en la que tots hi participem, cada un dels parlants i en nosaltres, tot un món i les nostres concepcions sobre ell, impreses en el nostre llenguatge. En el diàleg hi ha potser l'únic camí cap a un horitzó conjunt de significacions. Allà on potser la humanitat trobi una opció per a la convivència sostenible.

Ara, més de vint anys després d'aquelles primeres experiències professionals amb nens, penso que sóc logopeda per ajudar a ser, a alliberar-se, a pensar, a persuadir i a entendre's. Cinc finalitats que m'obliguen a ser el que sóc, logopeda.